

Sempozyum Açış Konuşması

Prof.Dr.Nil SARI*

* İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi ABD, İSTANBUL

Sayın Rektör Yardımcısı Prof.Dr.Özden Ang, Sayın Fakültemiz Dekanı Prof.Dr.Nafi Oruç, Sayın Prof.Dr.Emine Atabek, Sayın Tabib Odası Başkanı Prof.Dr.Zeki Karagülle, Değerli Öğretim Üyeleri ve Konuklar

I. Tıp Etiği-Tıp Deontolojisi Sempozyumu'na hoş geldiniz.

I. Tıp Etiği-Tıp Deontolojisi Sempozyumu tıp etiği ve tıp deontolojisinin birarada ele alındığı ve yurt çapında çeşitli dal mensuplarının katılımıyla gerçekleşen akademik seviyedeki ulusal ilk toplantıdır. I. Tıp Deontolojisi Kongresi Prof.Dr Bedii Şehsuvaroğlu'nun gayreti ile İstanbul Üniversitesi tarafından 1977'de gerçekleştirilmiştir. Bu aradaki zaman zarfında, başta Ankara ve İstanbul Üniversiteleri olmak üzere ilgili kurumlar tarafından yerli ve yabancı konuşmacıların katılımıyla daha küçük çapta tıp etiği toplantıları düzenlenmiştir.

Bu sempozyumda gerek tıp etiği, gerekse tıp deontolojisi bakımından karşılaşılan sorunları, çeşitli uygulama ve araştırma alanlarından gelen ve geniş bir meslek dağılımı gösteren konuşmacılar değerlendirecektir.

Toplantımızın "tıp etiği" ve "tıp deontolojisi" olarak iki ayrı başlık altında verilmesi hepinizin dikkatini çekmiş olmalıdır. Bu durum, konunun boyutlarıyla birlikte, evrimini de yansıtmaktadır. En eski çağlardan ve hekime olağanüstü güçlerin yüklendiği dönemlerden bu yana, hekim-hasta ilişkilerini belirleyen kurallar vardı. Ancak zamanla hekimlik tarih boyunca olagelen alışkanlığını yitirerek, aile mesleği olmaktan çıkmış; Hekimde aranan vasıflar, erdemler de kullanılabilirliğini giderek yitirmiştir.

Hekimde aranan vasıfların ve hekimin ödevlerinin belirlendiği, hekimin hastasının iyiliği için karar verdiği Hipokrat geleneğinin çok ötesinde, hekimin kararlarının ve hasta haklarının tartışıldığı bir döneme gelmiş bulunuyoruz. Tıp deontolojisinin görgü kuralları olarak değerlendirildiği yılları da çok gerilerde bıraktık.

Bugün artık "doğru" ve "yanlış"lar tartışılmaktadır. Neden bazı fiiller yanlış, diğerleri doğru sayılmaktadır? Kime göre doğru ve yanlıştır? Doğruyu ve yanlış hare-

ketlerimizin sonuçları mı belirler? Yoksa doğruluk, "doğruyu söylemek, âdil olmak, sözleşmeye uymak"... gibi belirli erdemlerin var olmasından mı kaynaklanır? Etik ilkeler mi doğru tutumları ve ödevleri tanımlar ve belirler?

Doğruyu bulmak için inancımıza, vicdanımıza, sezgilerimize mi, yoksa mantığımıza mı güvenelim? Bir sorunu, kendimizin, ya da bir başkasının doğru veya yanlış algıladığı konusunda, sezgilerimize, vicdanımıza veya inancımıza ne kadar güvenebiliriz? Özellikle tıp uygulamalarında sıklıkla olduğu gibi, karar anındaki çeşitli baskılar altında, düşünmeye-değerlendirmeye yeterince zaman bulamadan ve kişinin yargılamasını bozabilen kendine ait özel ilgilerinin de etkisi altında, vicdana dayanılarak doğru kararlar verilebileceğine güvenebilir miyiz?

Ya da yaptığımızın yanlış olduğuna nasıl karar vereceğiz? Kurallara, deontolojiye uyulmadığı zaman yapılan daima yanlıştır diyebilir miyiz? Yeni karşılaşılan durumlarda tıp mensubunu hangi kurallar bağlayacaktır?

Deontoloji, doğru, yanlış, yükümlü veya yasak diye, tutumları ve davranışları bağlayıcı bazı kurallar getirir. Ve bu kurallar meslek mensuplarının ödevlerini, sorumluluklarını, aynı zamanda yaptıklarının doğruluğunu ve yanlışlığını belirler. Ancak, birer ilke ve kural olarak ifade edilebilecek daha pek çok başka ödevler vardır... O halde, çok özet halinde bulunan deontoloji kuralları yetersiz kaldığında, "duruma göre"mi hareket edeceğiz? Bu kuralları mutlak ve değişmez gerekçeler olarak tanımlayabilir ve savunabilir miyiz? Uygulamalar gösteriyor ki, bu kurallar çok kere bağlayıcı, ama mutlak değildir.

Ödevler, yükümlülükler ve haklar çeşitli kaynaklardan ortaya çıkabilir: Din, yasa, ahlâk gibi... Meselâ, yasaya bağlı haklar yasanın getirdiği kurallar gereği doğru bulunan haklardır; ahlâka ve töreye dayalı haklar, ahlâk ilkeleri ve kurallarınca doğru sayılan haklardır. Her ne kadar birçok kere ahlâka ve yasaya dayalı haklar benzer, hatta bazen aynı olsa bile, her birinin ilgili fiili geçer kılan kendi kuralları vardır. Ama, bu hakların, ödevlerin ve yükümlülüklerin mutlak ve değişmez olmadığını, çeşitli olayları yaşadıkça görmekteyiz. Bir karar

verme durumunda olduğumuzda **bazen** bu ilkelerin ve kuralların çatıştığına, ya da yetersiz kaldığına tanık oluyoruz. Çünkü, söz konusu olan insandır ve hiçbir **vak'a diğerinin** aynı olmadığı gibi, insanların tercihleri, istekleri de farklı yönlerde olabilmektedir. Bu gibi durumlar karşısında ilgililerin daha bilinçli ve duyarlı olmalarını sağlamada tıp etiği eğitimcilerine çok iş düşmektedir, işte bu nedenle, I. Oturumumuza Tıp Etiği ve Deontolojisinin "eğitimine" ayırmış bulunuyoruz. Tıp Etiği ve Deontolojisi eğitiminin rolü nedir? Tıp Etiği ve Deontolojisi eğitiminin yöntemleri ve amaçları neler olmalıdır?

II. ve III. Oturumlar etik sorunların ortaya çıktığı klinikteki uygulamalara ayrılarak, pratikteki durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Bir yandan tıp etiği uzmanları, diğer yandan çeşitli kliniklerde görevli hekimler gerek tıp uygulamalarında, gerekse klinik araştırmalarda karşılaştıkları etik sorunları ve çözüm yollarını bizlere aktaracaklar. Bu oturumların bildirimleri, IV. oturumda sunulacak olan ve son senelerde ülkemizde yaygınlaşan etik kurallar ile ilgili çalışmalara ışık tutacaktır.

V. Oturumda sorumluluk konusu işlenerek, bağlayıcı kuralların neler olduğu ortaya konacaktır.

Sempozyumun sonunda yapılacak olan değerlendirmenin ise ilgi çekici tartışmalara yol açacağını ümit ediyor ve tüm dinleyicilerin katılımını bekliyoruz.

Bizler bu toplantıdan ne umuyoruz? Öncelikle, tıp uygulamalarında ihmal edilmemesi gereken "insan" unsurunun geniş kapsamı içinde kavranması ve bu unsurun göz ardı edilmemesini sağlamanın yolları üzerinde durulmalıdır. Bu duyarlık nasıl sağlanabilir? Yasalarla mı? Deontoloji kurallarıyla mı? Yoksa vicdanlı ve erdemli davranarak mı? Denetlenmeyen ve sınırlanmayan vicdanımızı yönlendiren değerlerimizin farkında mıyız? Bu gibi soruların cevabını ararken toplantımızın, tıp etiği ve deontolojisi konusunda ilgilileri daha da bilinçli ve duyarlı kılacağını ümit ediyoruz.

Sözlerimi bitirmeden önce, Sempozyumun gerçekleşmesinde büyük emeği olan Sayın Yardımcı Doçent Dr.Zuhal Özaydın'a sonsuz teşekkürlerimizi sunmak isterim.